

Post scriptum: Senmodern spatialitet i finlandssvensk prosa

—

Kristina Malmio

I maj 2018 anlände antologin *Nordic Literature. A Comparative History. Volume I: Spatial Nodes* (2017) på posten. Boken fokuserar ett geografiskt område och dess litteratur med utgångspunkt i ett spatialt grepp, "nodes" (noder). Enbart första delen, redigerad av Thomas A. Dubois och Dan Ringgaard, och med Steven P. Sondrup och Mark B. Sandberg som ansvariga redaktörer, omspänner mer än 700 sidor med texter av en stor skara litteraturforskare från USA, Europa och Norden (se min recension av verket i denna tidskrift). Boken har varit under arbete sedan början av 2000-talet. Redan långt innan den utkom gav *Nordic Literature* emellertid upphov till närbesläktad forskning, bland annat den av Leena Kirstinä redigerade antologin *Nodes of Contemporary Finnish Literature* (2012), som inspirerats av Sondrups och Sandbergs tankar samt av 2000-talets spatiala omstrukturering av litteraturhistorieskrivningen. I Kirstinäs bok skrev jag om Monika Fagerholms roman *Diva* (1998) som en vändpunkt i den finlandssvenska romanens utveckling och om Fagerholms typiskt postmodernistiska sätt att med hjälp av populärlitteratur spränga gränserna för den finlandssvenska minoritetslitteraturens "trånga rum" (Malmio 2012). I artikelns kölvatten började tanken på ett forskningsprojekt att gro, det som så småningom blev *Senmodern spatialitet i finlandssvensk prosa 1990–2010* (Helsingfors universitet, 2014–2017). Så när *Nordic Literature* landar på mitt bord, känns det på ett sätt som att en cirkel sluts.

Jag kommer här att beskriva forskningsprojektets utgångspunkter och några av dess resultat samt relatera våra fynd till den nordiska forskningen i samtidslitteratur. Projektet som undersökte förändringen av den finlandssvenska romanens rumslighet med utgångspunkt i postmodernismen involverade fyra forskare: Kristina Malmio, Kaisa Kurikka, Julia Tidigs och Hanna Lahdenperä och finansierades av Svenska litteratursällskapet i Finland. Det hade som mål att öka, nyansera och fördjupa kunskapen om den finlandssvenska prosans centrala drag under perioden 1990–2010 genom att analysera olika aspekter av spatialitet i ett antal för perioden centrala romaner och författarskap. Syftet var att visa hur teorier om rumslighet och postmodernitet – uppfattad som olika till varandra relaterade samhällsfenomen såsom globalisering, ny informationsteknologi, ökad rörlighet av människor, objekt och fenomen samt senkapitalism – kan förklara den finlandssvenska nutidsromanens rumsliga drag.

Det rumsliga är i sig ingenting nytt – en "spatial vändning" har diskuterats i litteraturforskningen sedan 1980-talet. Det nya i vårt projekt var dess fokus på finlandssvensk samtidslitteratur samt undersökningen av romanerna i relation till förändringar som förknippats med det postmoderna eller senmoderna samhället. Vår hypotes var att de finlandssvenska prosaförfattarnas kreativa tolkningar av den internationella postmodernistiska romanens berättarstrategier, teman och sätt att gestalta rumslighet gjorde det möjligt för dem att skriva sig ut ur "det trånga rummet". Denna spatiala metafor har Merete Mazzarella

(1989) använt för att beskriva den finlandssvenska romanens specifika sätt att gestalta rumslighet från slutet av 1800-talet till 1980-talet. Hon menar att trånga rum framförallt förekommer hos manliga författare och har att göra med den svenskspråkiga befolkningens och litteraturens förändrade villkor i det finländska samhället. Från att ha varit en ledande grupp i samhället, ekonomin och kulturen, blev de svenskspråkiga som en följd av omfattande politiska, språkliga och kulturella förändringar under slutet av 1800-talet och i början av 1900-talet en allt mer marginaliserad grupp i det finländska samhället.

Det viktigaste var dock den postmoderna rumsligheten som en utgångspunkt för vår forskning. Vi utgick ifrån att författarna både skildrar och kritiserar senmoderna fenomen och skapar ny kunskap om den finlandssvenska och finländska litteraturens plats i ett globalt rum. Meningen var att analysera den finlandssvenska romanens rumslighet som en form av "kognitiv kartläggning". Kognitiv kartläggning inom psykologin handlar om de processer med hjälp av vilka människan orienterar sig i sin omgivning. För Fredric Jameson, en av postmodernismens främsta utforskare, är kognitiv kartläggning något människor i vår nuvarande värld är i stort behov av. Utvecklingen av kapitalismen har lett till att människan redan för länge sedan förlorat förmågan att förstå de verkliga villkoren för sin existens. De omständigheter som dikterar de materiella villkoren för hennes liv har förflyttats långt bort från det ställe där effekterna upplevs. Jamesons beskrivning av den postmoderna rumsligheten är tämligen pessimistisk: den kännetecknas av spatial förvirring och förlust av de koordinater som gör det möjligt för individen att förankra sig och navigera i sin omgivning. Kognitiv kartläggning handlar om människans ansatser att till exempel i konsten försöka förstå hur det lokala och det globala hänger ihop, och vilken individens plats är i en oändligt stor, global och kapitalistisk totalitet. (Se t.ex. Jameson 1988; Jameson 1991.)

Rumslighet är både en fruktbar utgångspunkt och ett begrepp som är svårt att greppa på grund av dess många dimensioner och den omfattande och snabbt expanderande forskningen i ämnet. Ändå är det kanske inte överdrivet att säga att minoritetslitteraturer har en speciell känslighet för rumslighet, område, territorium (se även Moberg 2017). Man kan till exempel tänka på minoritetslitteraturens plats i relation till majoritetslitteraturen och i det nationella rummet, eller fundera på det litterära fältet och de litteratursociologiska villkor som följer av litenhet. Såsom Franco Moretti (1998) påpekar: "Size is seldom just size." Man kan också gestalta minoritetslitteraturens kännetecknande drag med hjälp av en rumslig metafor, såsom Mazzarella (1989) gjort. "Det trånga rummet" är inte bara en beskrivning av hur rummen framställs i minoritetslitteraturen utan också en metafor för minoritetslitteraturens sociala och psykologiska villkor och deras följder för författare, deras verk och det litterära fältet. Att begreppet "fastnat" och börjat leva sitt eget liv, är inte bara ett tecken på dess förmåga att gestalta ett väsentligt drag i minoritetslitteraturen, utan också på vikten av rumslighet i vårt sätt att tänka kring litteraturen. Kritiken mot Mazzarella som

gick ut på att det går att finna ”trånga rum” i de flesta europeiska litteraturer (Meidal 1990) gör inte begreppet mindre relevant. ”Det trånga rummet” erbjuder också en tacksam utgångspunkt när man vill studera en förändring, som vi ville. En omställning som vi ansåg att framförallt skett i den finlandssvenska prosans sätt att gestalta rum och rumslighet. Det är intressant att notera att postmodernismen som av en del forskare beskrivits i negativa termer, som en förflackning av konsten och samhället (Jameson 1991), visade sig vara en möjlighet för den finlandssvenska minoritetsromanen. Postmodernismen lösgör romanerna från tvånget på realistisk verklighetsåtergivning, och det i sin tur frigjorde den finlandssvenska romanen både berättartekniskt och rumsligt.

De trånga rummen är numera blott ett minne. Tänker man på den finlandssvenska romanens förändring under den studerade perioden, kan man börja med att se på romanernas konkreta, materiella rumslighet.¹ Romanerna som utgavs 1990–2010 är ofta påfallande omfattande, tegelstensromaner på flera hundra sidor. Deras mångfacetterade, virtuella rumslighet är betydligt svårare att sammanfatta, men ofta har de en rumslig, scenisk struktur. Berättelserna är uppbyggda av episoder – något de har gemensamt med den nordiska samtidslitteraturen.

Det är uppenbart att det finns rumsliga metaforer som bättre lämpar sig för att gestalta den finlandssvenska minoritetslitteraturens läge i en nutid av allt snabbare och omfattande globalisering. Ett av dessa är begreppet ”entre-deux”, som Eric Prieto (2013) ägnar ett helt verk. Med entre-deux menar han alla de olika rum som faller utanför och avviker från de etablerade kategorier som styr vår uppfattning om hur en plats bör vara, såsom till exempel förorter och periferier. Därför brukar dessa ”mitt emellan”-rum tolkas på ett negativt sätt. De uppfattas som bristfälliga eller felaktiga, och bedöms på basis av vad som fattas i dem. Ändå är entre-deux enligt Prieto vår tids viktigaste trop där nya former av existens och identitet växer fram. Att betrakta den finlandssvenska minoritetslitteraturen som en litteratur som befinner sig mitt emellan två andra litteraturer och språkområden, den finska och den svenska, gör att den kan granskas som ett fält som ständigt förhåller sig i båda riktningarna, tidvis synligt, tidvis osynligt. Detta sätt att närma sig den finlandssvenska prosan är emellertid fortfarande förankrat i nationella perspektiv. Det som tydligt framkom i våra analyser av verk av till exempel Monika Fagerholm, är att den finlandssvenska prosan under den undersökta perioden har lämnat det nationella rummet bakom sig. Den orienterar sig utåt, visar på stor rörlighet både beträffande miljön för berättelserna och språket som används, och producerar en säregen kombination av det globala och det lokala.

Det är också tydligt att den förändrade rumsligheten i finlandssvenska romaner i hög grad anknyter till postmodernismen. Här är det intressant att notera att den finska litteraturens postmodernism som enligt forskarna (se Haapala & Sipilä 2013; Salin 2013; Hallila 2013; se även Hallila 2015) var ett snabbt avslutat kapitel inte stämmer på de finlandssvenska romaner vi undersökt.

Våra analyser visar att de i hög grad använder sig av de postmoderna berättargreppen, men gör det på ett nytt sätt. De finlandssvenska romanerna bekräftar Irmtraud Hubers (2014) påstående om att postmodernismen i litteraturen har gått från dekonstruktion till rekonstruktion. Romanerna framhäver betydelsen av kommunikation och berättelsernas betydelse som skapare av gemenskap mellan människor. De metafiktiva inslagen används inte för att ifrågasätta berättelserna utan för att visa på betydelsen av berättande för de skildrade karaktärerna. Till exempel Monika Fagerholms *Den amerikanska flickan* (2004) eller Malin Kiveläs *Du eller aldrig* (2006) visar på den sorts attityd som enligt Huber genomsyrar romanen som kommer efter postmodernismen: ja, vi vet att språket är lösgjort från den så kallade verkligheten, att det inte finns så kallad sann kunskap, att betydelsen aldrig är bestämd, men trots det tror vi på litteraturens förmåga att förmedla någonting sant om den värld vi lever i. (Huber 2014, 15.)

Gestaltningen av de fiktiva platserna är i romanerna påfallande postmodern och spatial. Romanerna skildrar ofta hybrida och /eller utopiska rum som kombinerar drag av väldigt många andra rum, både fiktiva och reella. Hanna Lahdenperä (forthcoming 2019) visar hur rumsligheten är skiktad hos Fagerholm, och Kristina Malmio (2017) hur rummen byggs upp genom att kombinera "här" och "där", nationella och europeiska traditioner och global mediekultur. Kaisa Kurikka (2015; 2016; forthcoming 2019a) analyserar framväxten av potentiella rum i verk av Henrika Ringbom, Pirkko Lindberg och Monika Fagerholm. Vidare visar hon hur traditionella nordiska rum såsom skogen förvandlas till platser där relationen mellan människor och djur tolkas på nya sätt såsom hos Johanna Holmström eller Kaj Korkea-aho (Kurikka forthcoming 2019b). Den finlandssvenska litteraturens scen är inte längre det trånga rummet, utan snarare hela världen. Vissa verk, såsom till exempel Ralf Andtbackas *Wunderkammer* (2008), kan ses som ett uttryck för global, imaginär geografi (Malmio forthcoming 2019b).

Olika språk- och kulturmöten aktualiserar nya sätt att existera i rummet, människor från olika håll i världen möts och förhandlar relationen mellan "modersmål" och nation på ett nytt sätt, vilket Julia Tidigs (2016) pekar på i verk av Sara Razai och Johanna Holmström. Språket lösgörs från sin nationella kontext, det blir ett återvunnet språk genomsyrat av inslag från andra språk, ett språk som pockar på sin egen översättning, något som också sker hos Monika Fagerholm. Såsom Tidigs (forthcoming 2019) visar är det fruktbart att analysera språkbruket i *Den amerikanska flickan* som ett prov på den trend inom världslitteraturen som Rebecca L. Walkowitz (2015) har döpt till en "born translated"-litteratur.

Utöver romanernas inre rumslighet har vi också undersökt relationen mellan de fiktiva rummen och romanernas rörelse på den globala marknaden. Malmio (2017) har granskat hur översättningen av Fagerholms *Den amerikanska flickan* tar sig från Finland till Oprah Winfreys nätsidor i USA där den mottas

som ett exempel på Nordic Noir (!). Detta är ett sätt att visa hur en minoritetslitteraturs villkor förändrats till följd av de övergripande förändringarna i hela den litterära världen: globaliseringen, digitaliseringen och framväxten av en allt mer global kapitalism med allt mer omfattande rörlighet bland människor, objekt och kultur. Den finlandssvenska romanen blir under den undersökta perioden en del av de globala "flöden" som Arjan Appadurai beskriver i *Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization* (1996). Det som framträder är en rumslighet präglad av världen i stort, av globala rörelser, av resande i tid och rum, av en ständig samtidig närvaro av det lokala och det globala. Det verkar därmed som om den finlandssvenska minoritetslitteraturen både språkligt och rumsligt har lösgjort sig från sin finländska kontext och från sin uppgift som en identitets- och språkupprätthållande minoritetslitteratur.

Det är intressant att jämföra våra fynd med de synpunkter som den danska litteraturforskaren Mads Bunch kommer med i antologin *Millennium. Nye retninger i nordisk litteratur* (2013). I sin inledning konstaterar Bunch att han under sitt arbete med antologin slogs av de många parallella dragen i de skandinaviska ländernas litteratur under tvåtusentalet, drag som dessutom verkar vara en del av globala litterära tendenser och följer av en ökande globalisering, medialisering och individualisering (Bunch 2013, 16). För det första ser Bunch en uppgörelse med 1980- och 1990-talens postmodernism och framväxten av en mera världstillvänd realism som fokuserar på individer, deras interaktion med omvärlden och andra individer i en bestämd historisk kontext. Vidare finns det ett förnyat intresse för historia, med berättelser om släkter och det förgångna. Detta är en konsekvens av upplösningen av traditionella samfund och känslan av identitetsförlust – man söker sig bakåt i tid för förklaring, förankring och identitet. Bunch urskiljer också ett ökat intresse för autofiktion och andra former av litterär självframställning. Det förnyade intresset för verkligheten och det privat-biografiska har sin bakgrund i den av nya medier förmedlade, medialiserade verkligheten. Den gör det svårt för enskilda människor att komma underfund med vad som är verklighet i en oändlig ström av fikcionaliserad kommunikation som löser upp skillnaderna mellan verklighet och fiktion. Den nordiska samtidslitteraturen präglas också av stor formmässig förnyelse inom både prosa och poesi och av en sofistikerad vidareutveckling av berättarformer. (Bunch 2013, 17–18.)

Bunch lägger märke till trender som även är synliga i vårt material, men vårt perspektiv bjuder också på insikter som sträcker utöver hans iakttagelser. Hans tankar om realismens återkomst och uppgörelsen med postmodernismen i den nordiska litteraturen är förenliga med det vi funnit i de verk vi har analyserat. Vi visar att de postmodernistiska narrativa greppen används i kommunikativa syften hos till exempel Fagerholm. Berättelserna som berättas inne i romanerna har pragmatiska uppgifter; de tröstar, skapar gemenskap mellan människor och konstruerar handlingsmönster. Med hjälp av Hubers forskning kan det Bunch kallar för realism och intresset för verkligheten och mellanmänniskliga kontakter

nyanseras ansenligt. Huber menar nämligen att det är frågan om en realism som inte (nödvändigtvis) använder sig av den traditionella realismens stilgrepp. Det autofiktiva som Bunch lyfter fram är ingenting nytt i den finlandssvenska prosan, som haft en stark tradition inom denna form av skrivande sedan länge. Spår av detta går dock att finna även i den finlandssvenska samtidslitteraturen hos exempelvis Henrik Jansson. Intresset för historia är mer än uppenbart i den finlandssvenska postmodernistiska romanen med Kjell Westö, Ulla-Lena Lundberg, Lars Sund, Thomas Wulff och Erik Wahlström som de främsta förnyarna av den historiska romanen. Medialiseringen av "verkligheten" är ett ämne som Kjell Westö på ett insiktsfullt sätt granskar i sin thrillerpastisch *Lang* (2002). De samtida trender som Bunch och Huber finner i den nordiska och anglofona litteraturen är väl representerade i den finlandssvenska samtidsromanen. Utöver dessa finns det många andra karakteristiska drag, till exempel den transmediala framställningen av teknologi och återkomsten av "vägens kronotop" (Malmio forthcoming 2019a).

Projektet är formellt avslutat, men bland annat arbetet med forskningsprojektets engelskspråkiga antologi (red. Malmio & Kurikka, forthcoming 2019) med arbetsnamnet *Contemporary Nordic Literature and Spatiality* pågår ännu. I den appliceras forskningsprojektets frågeställningar på den nordiska samtidslitteraturen som analyseras med utgångspunkt i den allra senaste forskningen om rumslighet och senmodernitet. Vi och ett antal forskare från olika nordiska och europeiska länder kartlägger den nordiska samtidslitteraturens rumslighet i prosa och poesi, dess parker och skogar, gator och hem, textens rumsligheter såväl som rumslig tematik i relation till postmodernism, stadsplanering, senmodern kapitalism, ekokritik, teknologisk utveckling och globalisering. Antologins övergripande synsätt är att rumsligheten i grunden är sammankopplad och processuell: rum är dynamiska, socialt producerade och står alltid i anknytning till makt. Rumslighetens grundläggande förbundenhet medför en radikal öppenhet samt en dekonstruktion av dikotomier förknippade med rumslighet såsom rum-plats, centrum-periferi, insida-utsida. Vi argumenterar för att ett geografiskt område, till exempel Norden, har en egen blandning och kombination av spatiala, globala och lokala relationer. Nordens rumsliga unicitet beror på dess speciella plats i de komplicerade globala nätverk av relationer som skapar rum och rumslighet. (Se även Massey 2005.)

I antologin går vi i dialog med diskussioner som förts om litteratur och rumslighet *efter* den spatiala vändningen. Detta innebär att vi också strävar efter att tänka om och vidare kring den senmoderna rumsligheten. Den samhällliga, ekonomiska, teknologiska och kulturella utveckling som har förknippats med den spatiala vändningen pågår ständigt, och följderna av dessa strömningar skildras i den samtida nordiska litteraturen. Det är viktigt att undersöka hurdana rum de nordiska författarna skapar, men också att granska de sociala, kulturella, geografiska och ekonomiska relationer de ingår i, och hur de föreställer sig sin position i relation till den omgivande världen. Men än viktigare är att

litteraturen skapar nya former och dimensioner av rumslighet som på olika sätt påverkar vårt sätt att estetiskt och ontologiskt förstå rumslighet. Den nordiska litteraturen öppnar ständigt för nya och viktiga perspektiv på senmodern spacialitet. Där hoppas vi på att kunna föra forskningen i nordisk rumslighet vidare från Sondrups och Sandbergs volym. Den senmoderna rumsligheten såsom den framställs i litteraturen kräver kontinuerlig uppdatering. Minst lika intressant är att se hur en minoritetslitteratur påverkas av de pågående förändringarna.

Noter

- 1 Jan Hellgren (2014, 11) uppdelar rumslighetens uttryck i medier i tre kategorier enligt en modell av Lars Elleström:
1. Mediets konkreta och fysiska rumslighet, det vill säga boken som ett fysiskt objekt.
 2. Mediets "virtuella" rumslighet, i vilken "all slags miljö-, plats- och scenframställningar i litteraturen" ingår.
3. Kognitionens grundläggande rumsliga karaktär som går tillbaka till vår kroppsliga position i världen och som visar sig i sådana metaforiska scheman som Lakoff och Johnson har kallat för "orientational metaphors".

Källor

- Andtbacka, Ralf 2008. *Wunderkammer*. Helsingfors: Söderström.
- Appadurai, Arjan 1996. *Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Bunch, Mads 2013. Millennium. Nye retninger i nordisk litteratur. Mads Bunch (red.), *Millennium. Nye retninger i nordisk litteratur*. Hellerup: Spring, 7–22.
- Bunch, Mads (red.) 2013. *Millennium. Nye retninger i nordisk litteratur*. Hellerup: Spring.
- Dubois, Thomas A. & Dan Ringgaard (eds) 2017. *Nordic Literature. A Comparative History. Volume I: Spatial Nodes*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins.
- Fagerholm, Monika 2004. *Den amerikanska flickan*. Helsingfors: Söderström.
- Haapala, Vesa & Juhani Sipilä 2013. Lukijalle. Vesa Haapala & Juhani Sipilä (toim.), *Kiviaholinna. Suomalainen romaani*. Helsinki: Avain, 7–16.
- Haapala, Vesa & Juhani Sipilä (toim.) 2013. *Kiviaholinna. Suomalainen romaani*. Helsinki: Avain.
- Hallila, Mika 2013. Metafiktiivistä menoa. Mika Hallila et al. (toim.), *Suomen nykykirjallisuus 1. Lajeja, poetiikkaa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Hallila, Mika 2015. Puolikuussa suomalainen romaani. Kristina Malmio (toim.), *Joutsen / Svanen. Suomalaisen kirjallisuuden tutkimuksen vuosikirja nr 2*. Helsinki: Helsingin yliopisto, 164–167. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2015121624616>
- Hellgren, Jan 2014. *Bo Carpelan – rummets diktare*. Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland 792. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Huber, Irmtraud 2014. *Literature after Postmodernism. Reconstructive Fantasies*. London, New York: Palgrave MacMillan. <https://doi.org/10.1057/9781137429919>
- Jameson, Fredric 1988. Cognitive Mapping. Michael Hardt & Kathi Weeks (eds), *The Jameson Reader*. Oxford: Blackwell Publishers, 277–287.

- Jameson, Fredric 1991. *Postmodernism, or The Cultural Logic of Late Capitalism*. Durham: Duke University Press.
- Kirstinä, Leena (ed.) 2012. *Nodes of Contemporary Finnish Literature*. Studia Fennica Litteraria 6. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. <https://doi.org/10.21435/sflit.6>
- Kivelä, Malin 2006. *Du eller aldrig*. Helsingfors: Söderström.
- Kurikka, Kaisa 2015. Sileät ja uurretut. Tilan kuvaukset Henrika Ringbomin romaanissa *Martina Dagers längtan*. *Avain* 4/2015, 37–52.
- Kurikka, Kaisa 2016. Becoming Girl of Writing. Monika Fagerholm's DIVA as Minor Literature. Kristina Malmio & Mia Österlund (eds), *Novel Districts. Critical Readings of Monika Fagerholm*. Studia Fennica Litteraria. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 38–65.
- Kurikka, Kaisa, Hanna Lahdenperä, Kristina Malmio & Julia Tidigs forthcoming 2019a. Be/Longing in Contemporary Finland-Swedish Literature. *Spaces of Longing and Belonging: Spatiality, Culture and Identity in Literature and Film*. Brill/Rodopi.
- Kurikka, Kaisa forthcoming 2019b. Spatial Transformation and the Finnish Forest. A Geophilosophical Reading of Contemporary Finland-Swedish Prose. Red. Kristina Malmio & Kaisa Kurikka, forthcoming 2019, *Contemporary Nordic Literature and Spatiality*.
- Lahdenperä, Hanna forthcoming 2019. 'The World in a Small Rectangle.' Spatialities in Monika Fagerholm's Novels. Red. Kristina Malmio & Kaisa Kurikka, forthcoming, *Contemporary Nordic Literature and Spatiality*.
- Malmio, Kristina & Kaisa Kurikka (red.), forthcoming 2019. *Contemporary Nordic Literature and Spatiality*.
- Malmio, Kristina 2012. Phoenix-Marvel Girl in the Age of *fin de siècle* – Popular Culture as a Vehicle to Postmodernism in *Diva* by Finland-Swedish author, Monika Fagerholm. Leena Kirstinä (ed.), *Nodes of Contemporary Finnish Literature*. Studia Fennica Litteraria 6. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 72–95.
- Malmio, Kristina 2017. Fagerholm Goes Oprah. Minor Literature, Global Market, and Gender in Literary Exchange. *NORA – Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, Volume 25, Issue 4, 247–262. <https://doi.org/10.1080/08038740.2017.1381150>
- Malmio, Kristina forthcoming 2019a. Suomenruotsalaisen romaanin keskeiset teemat ja kerrontatavat 2000-luvulla. Elina Arminen & Markku Lehtimäki (toim.), *2000-luvun suomalaisen romaanin muotoja ja merkityksiä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Malmio, Kristina forthcoming 2019b. The Miracle of the Mesh. Space, Place, and Knowledge in Ralf Andtbacka's *Wunderkammer*. Red. Kristina Malmio & Kaisa Kurikka, forthcoming 2019, *Contemporary Nordic Literature and Spatiality*.
- Massey, Doreen 2005. *For Space*. London: Sage.
- Mazzarella, Merete 1989. *Det trånga rummet. En finlandssvensk romantradition*. Helsingfors: Söderström.
- Meidal, Björn 1990. Den finlandssvenska litteraturen – ett trångt rum? *Finsk Tidskrift* 2–3/1990, 63–64.
- Moberg, Bergur Rønne 2017. There Must Be a Periphery. Thomas A. Dubois & Dan Ringgaard (eds), Steven P. Sondrup & Mark B. Sandberg (editors in chief), *Nordic Literature. A Comparative History. Volume I: Spatial Nodes*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins, 173–185. <https://doi.org/10.1075/chel.xxxi.14mob>
- Moretti, Franco 1998. *Atlas of the European Novel, 1800–1900*. London: Verso.
- Prieto, Eric 2013. *Literature, Geography, and the Postmodern Poetics of Place*. Basingstoke: Palgrave MacMillan.
- Salin, Sari 2013. Prinsessaruttoa Sysi-Suomessa. Ruoka, rakkaus ja äidinkieli Sofi Oksasen romaanissa Stalinin lehmät, Vesa Haapala 6 Juhani Sipilä (toim.), *Kiviahollinna. Suomalainen romaani*. Helsinki: Avain, 373–391.

- Tidigs, Julia 2016. Språk i rörelse. Flerspråkighet och urbana rum i Sara Razais *Jag har letat efter dig* och Johanna Holmströms *Asfaltsänglar*. *Avain* 2/2016, 41–56.
- Tidigs, Julia forthcoming 2019. What Have They Done to My Song? Recycled Language in Monika Fagerholm's *The American Girl*. Red. Kristina Malmio & Kaisa Kurikka, forthcoming 2019, *Contemporary Nordic Literature and Spatiality*.
- Walkowitz, Rebecca L. 2015. *Born Translated. The Contemporary Novel in the Age of World Literature*. New York: Columbia University Press. <https://doi.org/10.7312/walk16594>
- Westö, Kjell 2002. *Lang*. Helsingfors: Söderström.